

Povzetek poročila o ekonomskih spodbudah, usmerjenih v dvig ravni varnosti in zdravja pri delu: evropski pregled

Uvod

Ekonomske spodbude na področju varnosti in zdravja pri delu se nanašajo na procese, ki organizacije nagrajujejo za razvoj in ohranjanje varnega in zdravega delovnega okolja. Ti procesi lahko, na primer, vključujejo povezovanje uspešnosti organizacije na področju varnosti in zdravja pri delu s finančnimi spodbudami, kot so nižje zavarovalne premije ali davčne stopnje. Zanimanje za uvajanje ekonomskih spodbud, kot instrumentov za spodbujanje organizacij k naložbam v varnost in zdravje pri delu, se povečuje, ker zgolj zakonski predpisi pogosto niso dovolj, da bi organizacije prepričali o pomembnosti varnosti in zdravja pri delu. Ekonomske spodbude lahko dopolnjujejo zavezujoče predpise, saj organizacije spodbujajo na finančni ravni in tako ekonomsko upravičijo zagotavljanje ustreznih ravni varnosti in zdravja pri delu na način, ki ga razumejo direktorji podjetij v vseh državah članicah.

Strategija Skupnosti na področju varnosti in zdravja pri delu potrjuje vlogo ekonomskih spodbud kot vzvodov za ozaveščanje in upoštevanje zakonodaje. V strategiji je navedeno:

Poleg tega se ozaveščanje, zlasti v majhnih in srednje velikih podjetjih, lahko okrepi z ukrepi neposrednih ali posrednih ekonomskih spodbud, namenjenih spodbujanju izvajanja preventivnih ukrepov. Te spodbude bi lahko vključevale morebitno zmanjšanje socialnih prispevkov ali zavarovalnih premij, upoštevanje prizadevanja za izboljšanje delovnega okolja in/ali zmanjšanje števila nezgod pri delu, pa tudi gospodarsko pomoč za vzpostavitev sistemov upravljanja varnosti in zdravja pri delu, vključitev zahtev s področja varnosti in zdravja pri delu v postopke oddaje javnih naročil. (Nova strategija Skupnosti 2007–2012 za zdravje in varnost pri delu, Evropska komisija, Bruselj, 21. 1. 2007, COM(2007) 62 konč.)

To poročilo vključuje pregled literature o ekonomskih spodbudah, pregled politik njihovega izvajanja in zbirko študij uspešnih primerov iz različnih evropskih držav ter gospodarskih dejavnosti.

Pregled literature o ekonomskih spodbudah

Na splošno je bilo predstavljenih veliko argumentov o koristnosti ekonomskih spodbud, namenjenih izboljšanju ravni varnosti in zdravja pri delu, katerih vir je zunaj organizacije. To ugotovitev izpodbijajo metodološke težave pri ocenjevanju učinkovitosti različnih shem spodbud. Predlagano je bilo, da se opravijo dodatne raziskave, ki bodo razjasnile dvoumne izsledke.

Pri uveljavljanju ekonomskih spodbud je bilo ugotovljeno, da imajo na obseg odsotnosti z dela zaradi bolezni večji vpliv specifični ukrepi odvratanja od tistih, ki so bolj splošne narave. Vendar učinkovitost specifičnih vladnih (zunanjih) spodbud ni bila vedno očitna. Med drugim je bilo ugotovljeno, (1) da je znižanje davkov lahko učinkovito kot pomoč organizaciji pri

Vprašalnik o gospodarskih spodbudah je izpolnil mesarski mojster (fotografijo je prispeval sindikat FBG, Nemčija, državna nezgodna zavarovalnica mesarske industrije).

investiranju v varnost in zdravje pri delu. Ta vrsta spodbude je seveda učinkovita le v primeru organizacij, ki plačujejo davek na pravne osebe. (2) Povezovanje ekonomskih spodbud z revizijami/intervencijskimi programi predstavlja še en obetaven način za izboljšanje ravni varnosti in zdravja pri delu. (3) Za izboljšanje pa je mogoče uporabiti tudi sorazmerno financiranje, pri katerem vlade zagotavljajo dotacijo, sorazmerno znesku sredstev, ki jih organizacija porabi za varnost in zdravje na delovnem mestu. Ta vrsta ekonomske spodbude povzroča visoke administrativne stroške tako vključenim organizacijam kot tudi vladi.

Z zavarovanjem povezane ekonomske spodbude so bile učinkovit način za spodbujanje organizacij k naložbam v varnost in zdravje pri delu. Dokazano je, da ekonomske spodbude spreminjajo ravnanje delodajalcev in vplivajo na število nezgod pri delu v organizacijah. Veliko raziskav je obravnavalo ocenjevanje preteklih izkušenj na področju izplačevanja odškodnin delavcem, ki običajno vključujejo sistem bonus-malus za zavarovalne premije na podlagi indeksa nezgod pri delu v posamezni organizaciji. V okviru pregleda literature je bilo analiziranih več znanstvenih raziskav o učinkovitosti ocenjevanja preteklih izkušenj, pri čemer je bilo ugotovljeno, da obstaja vsaj nekaj dokazov, da ti sistemi prispevajo k zmanjšanju števila zavarovalnih zahtevkov.

Pregled politik izvajanja ekonomskih spodbud

V Evropi ni večjih razlik med uporabljenimi osnovnimi merili na področju sistemov socialne varnosti in pristopi k izplačevanju odškodnin delavcem. Večina držav je svoj sistem socialne varnosti oblikovala na podlagi Bismarckove tradicije, pri čemer ustanove za nezgodno zavarovanje temeljijo na državnem monopolu. Velika skupina držav ima konkurenčni trg, zasnovan na podlagi Beveridgeovega sistema, dve manjši skupini držav pa sta uvedli mešane oblike. Tako je število sistemov nezgodnega zavarovanja in socialne varnosti v Evropi precej omejeno, če upoštevamo

osnovna merila. Podrobnejša analiza pa bi verjetno pokazala veliko več razlik.

Razlike med državami in sistemi ekonomskih spodbud na področju varnosti in zdravja pri delu seveda vplivajo na možnost prenosljivosti teh modelov. Sistemi subvencij, davčnih spodbud in nefinančnih spodbud bi morali biti teoretično izvedljivi v vseh državah EU. Pristopi ocenjevanja preteklih izkušenj se pojavljajo tako na konkurenčnih kot na monopolnih trgih. Razlike pa so prisotne na področju financiranja v prihodnost usmerjenih preventivnih ukrepov, kot so usposabljanje ali naložbe v varnost in zdravje pri delu. Za monopolne sisteme slednje ne bi smelo predstavljati težav, ker je zavarovalnica lahko prepričana, da bo imela koristi od pozitivnega učinka naložb, ki jih bodo slednje imele na število zahtevkov. Na konkurenčnem trgu se zavarovalnica srečuje s tveganjem, saj organizacije lahko hitro zamenjajo zavarovatelja, pri čemer bi naložbe v preventivne ukrepe torej koristile njenim konkurentom in ne prvotnemu zavarovatelju. Mogoča rešitev na konkurenčnih trgih bi lahko bila uvedba dolgoročnih, večletnih pogodb ali ustanovitve skupnega preventivnega sklada, ki bi ga enakovredno financirali vsi zavarovatelji.

Skoraj vse večje države članice EU so precej dejavne na področju ponujanja ekonomskih spodbud. Nemčija, Francija, Italija in Poljska prek javnega sistema zavarovanj ponujajo različne spodbude, in sicer ne le različne zavarovalne premije, ampak pogosto tudi programe subvencij za posebne naložbe v varnost in zdravje pri delu. V Španiji so spodbude na področju zavarovanja načrtovane v nacionalni strategiji o varnosti in zdravju pri delu, pri čemer se na nacionalni in regionalni ravni zagotavlja veliko različnih programov subvencioniranja na področju varnosti in zdravja pri delu. Med manjšimi državami članicami so najbolj dejavne Belgija, Finska in Nizozemska, ki dokazujejo, da so ekonomske spodbude mogoče tudi v zasebnih sistemih nezgodnega zavarovanja.

Na splošno pregled kaže, da je ekonomske spodbude mogoče zagotavljati v vseh državah članicah ne glede na njihovo tradicijo sistema socialne varnosti in ne glede na to, ali je sistem nezgodnega zavarovanja zaseben ali javen.

Študije primerov

Zbirka študij primerov kaže, da so lahko ekonomske spodbude, usmerjene v dvig ravni varnosti in zdravja pri delu, učinkovite v različnih okoljih. Upravljanje vseh predstavljenih shem spodbud je bilo učinkovito, poleg tega so bile sheme ovrednotene. V šestih študijah primerov najdemo celo količinske pokazatelje pozitivnih vplivov na delovne razmere v sodelujočih organizacijah:

- v nemški mesnopredelovalni industriji se je v obdobju od uvedbe sheme spodbud leta 2001 zmanjšalo število prijavljenih nezgod pri delu v podjetjih, vključenih v shemo, za več kot 25 %;

- v finskem kmetijstvu se je število nezgod pri delu zmanjšalo za več kot 10 %;
- med poljskimi podjetji, ki so uvedla financirani sistem upravljanja varnosti in zdravja pri delu, je imelo 70 % podjetij manj nezgod pri delu in so zato imela nižje zavarovalne premije, medtem ko je 50 % podjetij poročalo, da v nevarnih razmerah dela manj delavcev;
- italijanski organ, pristojen za izplačevanje odškodnin delavcem, subvencionira bančna posojila za spodbujanje naložb majhnih in srednje velikih podjetij v varnost in zdravje pri delu; posamezna sodelujoča podjetja so imela od 13 do 25 % manj nezgod pri delu kot primerljiva podjetja;
- v nemški shemi spodbud na področju zdravstvenega zavarovanja so se nadomestila za čas odsotnosti z dela zaradi bolezni in izostajanje od dela znatno zmanjšali, ko so podjetja uvedla sodoben sistem varovanja zdravja;
- nizozemski program subvencij za naložbe v nove stroje in opremo za večjo varnost in zdravje pri delu je privedel do boljših delovnih razmer v 76 % podjetij (40 % delodajalcev je izjavilo, da je bila nova oprema zelo koristna, 36 % pa jih je navedlo, da je bila zmerno koristna).

Dejavniki uspeha

Če povzamemo vsa tri poglavja poročila, lahko opredelimo naslednje dejavnike uspeha:

1. shema spodbud ne sme nagradjevati le preteklih rezultatov dobrega upravljanja varnosti in zdravja pri delu, tj. preteklega indeksa nezgod pri delu, ampak tudi posebne preventivne ukrepe, katerih cilj je zmanjšanje nezgod pri delu in poklicnih bolezni v prihodnosti;
2. shema spodbud mora biti na voljo za različno velike organizacije, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti potrebam majhnih in srednje velikih podjetij;
3. spodbuda mora biti dovolj velika, da delodajalce motivira za sodelovanje;
4. med želeno preventivno dejavnostjo v organizaciji in nagrado mora biti jasna in neposredna povezava;
5. sistem spodbud mora vsebovati jasna merila za nagradjevanje in mora biti oblikovan tako, da je čim enostavnejši za uporabo; administrativna obremenitev sodelujočih organizacij in tistih, ki ponujajo spodbudo, mora biti čim manjša;
6. če mora biti spodbuda usmerjena k več organizacijam, so spodbude, ki temeljijo na zavarovanju ali davkih in imajo natančno opredeljena merila, najučinkovitejše (zaprti sistem);
7. za spodbujanje inovativnih rešitev na posebnih področjih so najučinkovitejše sheme subvencij (odprti sistem).

Več informacij je na voljo na:

<http://osha.europa.eu/en/topics/business>

Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu

Gran Via 33, 48009 Bilbao, ŠPANIJA
Tel. +34 944794360, faks +34 944794383
E-naslov: information@osha.europa.eu

© Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu. Reprodukcijska je dovoljena z navedbo vira. Printed in Belgium, 2009

